

Itä-Suomen aluehallintovirasto

Eduskunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Stv@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntopyyntö 17.1.2023. VNS 8/2022 vp Valtioneuvoston selonteko huoltovarmuudesta

Itä-Suomen aluehallintoviraston lausunto valtioneuvoston huoltovarmuusselonteosta VNS 8/2022

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Itä-Suomen aluehallintovirastolta kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston selontekoon huoltovarmuudesta. Itä-Suomen aluehallintoviraston lausunnon on valmistellut peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualue huomioiden lausuntoa pyytäneen valiokunnan toimiala.

Itä-Suomen aluehallintovirasto kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selonteosta huoltovarmuudesta ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Selonteossa on tuotu esille, että Suomessa huoltovarmuustyö perustuu julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyöhön. Aiheellisesti on myös huomioitu, että huoltovarmuuden kansainvälinen toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi covid-19-pandemian myötä. Yhteistyö Pohjoismaiden ja Euroopan unionin kanssa huoltovarmuuden turvaamisessa on tiivistynyt. Lisäksi selonteossa on tuotu esille, että Euroopan unionissa on meneillään useita hankkeita, jotka vaikuttavat myös huoltovarmuuden kansalliseen järjestämiseen ja sitä koskevaan lainsäädäntöön. Nämä koskettavat myös sosiaali- ja terveydenhuoltoa, ympäristöterveydenhuoltoa sekä pelastustoimea. Näistä selonteossa on kuvattu terveyshätätilanteiden valmiusviranomaisen (HERA, European Health Emergency Preparedness and Response Authority), EU:n pelastuspalvelumekanismi (UCPM, Union Civil Protection Mechanism) ja EU-tason strateginen varmuusvarastointijärjestelmä (CBRN-uhat).

Huoltovarmuuden toimintaympäristöön vaikuttavina laaja-alaisin ilmiöinä on tunnistettu ilmastonmuutoksen ja digitalisaation ohella kyberuhat ja hybridivaikuttaminen, jotka vaikuttavat myös sosiaali- ja terveydenhuollon, ympäristöterveydenhuollon ja pelastustoimen toimintaympäristöön. Lisäksi 2019 laadittu kansallinen riskiarvio huomioi myös väestön ikääntymisen sekä siitä johtuvan työikäisen väestön vähenemisen ja kaupungistumisen ilmiöiksi, jotka on huomioitava yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden lisäksi myös kriittisen huoltovarmuuden infrastruktuurissa. Kokonaisuuteen kytkeytyy välillisesti myös kriittisen osaamisen turvaaminen kansallisesti eri toimialoilla ja alueilla. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöpula vaikuttaa jo nyt merkittävästi palveluiden järjestämiseen.

Aluehallintovirasto pitää hyvänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän rooli on tuotu esille osana huoltovarmuuden kriittisiä palveluita ja tuotantoa sekä sairaalat osana kriittistä infrastruktuuria huoltovarmuuden ylläpitäjänä ja tuottajana. Valtioneuvoston selonteossa huoltovarmuudesta voisi korostaa selkeämmin, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmän toiminta on ehdollinen kriittisen infrastruktuurin toiminnalle. Terveydenhuollossa on erityisesti turvattava sairaaloiden ensihoidon ja päivystys-, leikkaus- ja teho-osastojen toiminta, sekä diagnostiikan, laboratoriotutkimusten ja kuvantamisen toiminta. Alalla on huolehdittava henkilöstön riittävyyden lisäksi myös osaamisesta.

Kriittisen infrastruktuurin määrittämis- ja tunnistamistyö on edellytyksenä kriittisen infrastruktuurin systemaattiselle suojaamiselle. Aluehallintovirasto pitää perusteltuna, että valtakunnallisesti arvioitaisiin tarkoituksenmukaisimman sairaalaverkoston rakennetta huomioiden sekä väestön palvelutarve, että normaaliolojen häiriötilanteista ja poikkeusoloista selviäminen eli varautumisen ja valmiuden näkökulmat. Tärkeää on huolehtia siitä, että hyvinvointialueilla on resurssit yllä pitää tarpeelliseksi katsottua sairaalakapasiteettia ja samanaikaisesti järjestää väestölle riittävät ja asianmukaiset peruspalvelut.

Lisäksi on huomioitava, että sairaalat voivat olla kriittisenä infrastruktuurina alttiita myös hybridivaikuttamiselle ja kyberuhkille. Aluehallintovirasto pitää aiheellisena, että selonteossa on huomioitu turvallisuusympäristön muuttumisen myötä tarve varautua poikkeuksellisten, laaja-alaisten ja monitahoisten hybridivaikuttamisen keinojen kohteeksi joutumiseen sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Kokonaisturvallisuuden toimintamalli on sovitettava nykyiseen turvallisuustilanteeseen, ja tämä tulee huomioida myös sote- ja pelastussektoreilla kuin myös ympäristöterveydenhuollossa. Ympäristöterveydenhuolto on kriittinen osa huoltovarmuutta ja se tulisi selonteossa näkyä myös.

Sosiaali- ja terveydenhuollon huoltovarmuudessa ja materiaalisessa varautumisessa on kokonaisuutena syytä huomioida koronapandemian hoidon aikana kertyneet kokemukset ja tehdyt selvitykset. SOTE-uudistuksen myötä hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla on perusvalmiuden (lääkkeet ja muut tarvikkeet) ylläpitäminen ja velvoitevarastointi terveydenhuollon toimintayksiköissä. Lisäksi ns. Ihalaisen selvitysryhmän raportissa (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2022:11) todetaan tarpeelliseksi luoda toimiva hankintayhteistyö materiaalisen valmiuden kansallisen koordinaatioryhmän (LOG5) ja Huoltovarmuuskeskuksen kesken materiaaliseen varautumiseen, jotta materiaalien kierto toimii eivätkä tarvikkeet vanhene.

Järjestämislain 50§ mukaan hyvinvointialueen on varautumisessaan varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen myös silloin, kun palveluja toteutetaan hankkimalla niitä yksityisiltä palveluntuottajilta.

Erityisesti sosiaalihuollon asumispalveluita hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta. Hyvinvointialueiden tulisi sopimusohjauksessaan huomioida yksityisten toimijoiden vastuut perusvalmiudesta materiaalisena varautumisen osalta ja huolehtia tähän liittyvästä korvausmenettelyjen ja -käytäntöjen sujuvuudesta.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa käsittelevässä osuudessa on nostettu aiheellisesti esille henkilöstöresurssien riittävyys kriittisenä toimintaresurssina. Kriittisten palveluiden palvelutarjonnan ja henkilöstöresurssien riittävyyden turvaamiseksi olisi tarpeen olla normaaliaikojen häiriötilanteisiin varautumisen ja työnjaon suunnitelmat yhteistoiminta-alueilla ja valtakunnallisesti. Tähän on hyvät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 7.luvun nojalla, jossa säädetään yhteistoiminta-alueiden valmiuskeskuksista yliopistollista sairaalaa ylläpitävillä hyvinvointialueilla ja HUS-yhtymässä, hyvinvointialueiden yhteistyöstä sekä kansallisesta ohjauksesta. Valmiuskeskusten tulee muodostaa ja ylläpitää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän valmiutta kuvaavaa tilannekuvaa, joka sisältää tiedot palvelujärjestelmän toiminnasta ja kuormituksesta, henkilöstö- ja materiaaliressursseista ja tukipalveluiden toiminnasta: Valmiuskeskusten tulee jakaa tilannekuvatiedot yhteistyöalueensa hyvinvointialueille sekä aluehallintovirastoille niiden tehtävien hoitamista varten, ja lisäksi myös muille sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksille sekä sosiaali- ja terveysministeriölle valtakunnallisen tilannekuvan luomiseksi. Tilannekuvan muodostamiseksi ja jakamiseksi tulee luoda toimivat rakenteet.

Palvelujärjestelmän kapasiteettitieto tulee olla automaattisesti saatavissa normaalioloissakin. Päivittäisjohtamisen välineenä toimivalle, mahdollisimman pitkälle automatisoituna toteutettavalle tilannekuvajärjestelmälle on ilmeinen tarve. Tilannekuvajärjestelmän rakentaminen tulee tapahtua synkronoidusti sote-valmiuskeskuksen valmistelun kanssa.

Aluehallintovirasto katsoo, että edellä mainittu sääntely luo hyvät edellytykset myös huoltovarmuuden näkökulmasta normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisessa. Säädökset ja meneillään oleva viiden alueen valmiuskeskusmallin pystyttäminen ohjaavat yhteistyöhön. Toiminnon aikaansaaminen vaatii resursseja, ja myös taloudellista panostusta.

Alueellinen huoltovarmuus

Kuten selonteossa on tuotu esille, Aluehallintovirastojen (AVI) tehtävänä on erikseen säädettyjen tehtävien lisäksi muun muassa varautumisen yhteensovittaminen alueella ja siihen liittyvän yhteistoiminnan järjestäminen, valmiussuunnittelun yhteensovittaminen, alueellisten maanpuolustuskurssien järjestäminen, kuntien valmiussuunnittelun

tukeminen, valmiusharjoitusten järjestäminen sekä alue- ja paikallishallinnon turvallisuussuunnittelun edistäminen. Aluehallintoviraston näkökulmasta on keskeistä, että moniviranomaisyhteistyö ja kriisijohtaminen perustuvat selkeisiin toimintamalleihin. Samoin viranomaisten toimiva keskinäinen yhteistyö on keskeisessä asemassa huoltovarmuuden ennakollisessa suunnittelussa, ylläpidossa ja turvaamisessa häiriötilanteissa. Aluehallintovirastojen johdolla on perustettu alueellisia valmiustoimikuntia, joissa alueen turvallisuudesta vastaavat tahot - esimerkiksi pelastuslaitos, poliisi ja vapaaehtoisjärjestöt - sovittavat yhteen varautumistyötään.

Viranomaisten väliset ja koordinoimat yhteistyöryhmät ovat tiedonvälityksen ja yhteisen tilannekuvan muodostamisen edellytys. Myös yksityissektorin kapasiteetti on integroitu huoltovarmuuden, varautumiseen ja häiriötilanteiden ennakointiin. Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöhön ovat tarpeen rakenteet, joissa käydään säännöllisesti läpi tilannekuvaa, kokonaisresursseja ja mahdollisuuksia löytää ratkaisuja ajankohtaisiin haasteisiin, myös alueellisella tasolla.

Turvallisuusympäristön muuttumisen myötä erityisesti Itä-Suomessa korostuu tarve varautua poikkeuksellisten, laaja-alaisten ja monitahoisten hybridivaikuttamisen keinojen kohteeksi joutumiseen sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Myös alueellisen kokonaisturvallisuuden toimintamalli on sovitettava nykyiseen turvallisuustilanteeseen huomioiden myös sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuun siirtyminen 1.1.2023 aloittaneille hyvinvointialueille.

Johtaja

Ulla Ahonen

Aluehallintoylilääkäri

Hanna-Mari Jauhonen

Itä-Suomen aluehallintovirasto
Postiosoite: PL 2, 13035 AVI
Puhelinvaihe: 0295 016 000
kirjaamo.ita@avi.fi | www.avi.fi

Tämä asiakirja ISAVI/503/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ISAVI/503/2023 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Ahonen Ulla 23.01.2023 14:36

Esittelijä Jauhonen Hanna-Mari 23.01.2023 14:39